

הרב י. ישר

בחקל'ן נ.י.

קוים לדמותו של הרה"ק רבי ישעיה מדינאוויץ זי"ע

רבי ישעי' מדינאוויץ¹ הי' מדמותיה המיוחדות והמצוינות של תנועת החסידות בראשיתה. רבי פנחס מקוריץ זי"ע, במכתבו הידוע והנדיר, מכנה אותו "איש אלקים קדוש הוא, כל פעל ד' למענהו". אולם מעט מאד נודע על חייו ועל פעליו. משום כך קיבצנו ואספנו לעשות זכר לצדיק ולתת לו יד ושם טוב בהיכל ד', זכותו יגן עלינו.

תולדותיו

רבינו ישעיהו² הלוי³ היה "איש אלקים, בוצינא קדישא", שכמו גבוה מעם, רבים השכימו לפתחו לקבל תורה מפיו ולהתברך בברכותיו, דבוק בנסתרות התורה והעבודה, עוסק בעמקי תורת הקבלה והחסידות. היה דר ביאנוב, ושם כיהן כאב"ד ור"מ⁴. אח"כ

[אחרי החכמה]

1. בכמה מקומות נקרא שמו 'רבי ישעיה מיאנוב', ובכ"מ נקרא שמו 'רבי ישעיה מדינאוויץ'. ב"שם הגדולים החדש' (לרבי אהרן וואלדען) נכפל בטעות שמו, ראה שם אות רפ - "הרב מו"ה ישעיה מיאנוב חסידא קדישא איש אלקים חד מבני היכלא קדישא של רבינו הבעש"ט נבג"מ וכתב מה ששמע מפי רבו בקדושה ובטהרה וכו". ובאות רפח - "הרב מו"ה ישעיה רב חסיד וקדוש מ"מ דק"ק דינאוויץ חד מתלמידי המגיד ממעזריטש וכו". קוים מתולדותיו הובאו בספר 'היחיד בדורו' (ת"א, תשנ"ז).

2. טרם מצאנו מקור המזכיר את שם אביו (ויש לקוות שבעתיד עוד יתברר הדבר לפי נוסח המציבה כשיתגלה מקום מנוחתו בעיר סמילא אי"ה - אשר לפי הנשמע מפי עדי ראיה עדיין רבה ההזנחה בבתי החיים שבאירופה, מהם שלא ביקרו בהם מאז שנחרבו, ויש גם כאלו שלא ערכו בהם חיפוש יסודי).

לענין שם אמו, הרי לפי חתימתו במכתבו להבעש"ט שבגניזה החרסונית - הוא "שיינדיל"; אך לפי מה שפוענח ב'תולדות רבי חיים מקראסנא' בפנקסו של רבי חיים מקראסנא עמ' ה', הרי השם "ישעיהו בן חנקא" שמופיע שם - הכוונה על רבינו. בהקדמת המו"ל של 'שו"ת רבינו יעקב מסמילא' [חתן רבינו] כתב, שרבינו היה חתן הרב הקדוש הנקרא בימיו ר' יהודה חסיד זצלה"ה, וב'תולדות רבי חיים מקראסנא' בהערה כתב, שכנראה הכוונה על הרה"ק רבי יעקב יהודה יודיל חסיד מאוסטרהא. - וב'מזכרת לגדולי אוסטרהא' עמ' 158 כתב: "הרב הגדול החסיד המפורסם מוהר"ר יעקב יהודא יודיל, איש אלקים חסיד ציס"ע ורב מופלג גדול בתורה וזכה לשם חסיד אז בהיות עירנו מלאה גאונים חכמים צדיקים מפורסמים ועד היום יזכירו אותו ישישי עירנו התורנים ביראת קודש בשם "ר' יודיל חסיד" ויען כי ידעתי כי לא לי להעריך את ערך גדולתו של החסיד הזה ולתאר באומר מדרגת חסידותו וכו', נפטר י"ג כסלו תקכ"ו ומנו"כ למראשותיו של המהרש"א באוסטרהא, ולידו זו' הרבנית מרת דינה ע"ה". הספד עליו נמצא בספר 'דברי רב משלם' (שהיה אב"ד אוסטרהא ודומ"ץ בארדיטשוב) עמ' לו.

3. ע"פ הקדמת המעתיק ר' יהושע ב"ר אהרן מדינאוויץ - לספר 'הצורף' שהיה נמצא בחצר סטולין (קובץ 'בית אהרן וישראל' גליון סה עמ' קמט). וראה מש"כ ב'שארית לשארית' דף יט 'רבי ישעיה הכהן'.

4. כן כתוב בשער ספר 'צוואת הריב"ש' (דפוס זאלקווא חש"ד - צולם במהד' קה"ת - האמור להיות הדפוס הראשון). ובשער דפוס תקנ"ד כתוב 'שהיה מ"מ דק"ק יאנוב'.

עבר⁵ לעיר דינאוויץ, שם כיהן כמגיד מישרים⁶, "ובגבורות דרשותיו שבאו מלב טהור השיב רבים מעון וקירב את ישראל לאביהם שבשמים"⁷, ובימי זקנותו עבר לגור בעיר סמילא.

הסתופפותו בצל הבעש"ט

כפי העולה ממכתבי ה'גניזה החרסונית'⁸ הסתופף רבינו בצל הבעש"ט ואף ה' מבין התלמידים החשובים בחבורת תלמידי הבעש"ט⁹, ויש ביניהם מכתב שפונה להבעש"ט אודות עמיתו הרה"ק התולדות יעקב יוסף.¹⁰

גם נזכר שמו בין החתומים על ביטול חרמות שנעשו ע"י מתנגדי החסידות¹¹.

הכתבים שמהם נדפס הספר 'צוואת הריב"ש' היו נמצאים באמתחת רבינו והופיעו בחייו (בשנת תקנ"ג או קודם לכן¹²), וזה לשון השער: "ספר צוואת ריב"ש והנהגות ישרות,

5. סדר המוקדם והמאוחר במקומות מגוריו הוא ע"פ מש"כ ב'שארית לשארית', וכן הוא ע"פ המסופר בס' 'סיפורי צדיקים' - סויבלמאן שהועתק להלן. וכנראה שבסוף שנת תקמ"ב כבר עזב את משרתו כמגיד מישרים דק"ק דינאוויץ, כפי הנראה מדברי תלמידו רבי יהושע מדינאוויץ שהובאו להלן.

6. וכן כינהו ב'סידורו של שבת' (שורש א', ג-ה), ובשער ספר 'אור תורה' ועוד.

7. 'מליצי אש' כ"ה אייר (אות רלח).

8. כבר האריכו כמה וכמה אודות ה'גניזה החרסונית', ראה 'דברי תורה' (מונקאטש) מהדורא ה' אות ט; 'בית צדיקים' (לאנגרמאן) סוה"ס ועוד.

9. לפי מכתביו בגניזה החרסונית המצוינים בהערות הבאות, ולפי מש"כ ב'שם הגדולים החדש' אות רפו הועתק לעיל הערה 1. אולם פרט זה לא ברור, כי רושמי הדורות מכנים אותו כתלמיד להמגיד ממעזריטש, ראה 'צרור החיים' (ליבערזאהן) המביא הרבה דברים בשם רבינו. ולכאורה נראה שאין לקבוע על פי מקורות אלו, כי בדברי שה"ג הח' כבר הוכחנו לעיל שמוטעים הדברים, וממכתבי 'הגניזה החרסונית' ראה להלן מה שהערנו בזה. גם מן העובדא ש'צוואת הריב"ש' נמצא היה בגניזת רבינו, אין לנקוט כמו שכתב השה"ג ש"שמע מפי רבו" ושהיה תלמידו, שהרי אין הספר 'צוואת הריב"ש' דברי הבעש"ט בעצמו, רק "לקוטי בתר לקוטי" כמבואר באגה"ק לבעל התניא דלהלן הערה 13. וגם כפי שהעיר המוציא לאור בהוצאת קה"ת (מובא בהערה 12), שיתכן שהן תורות הבעש"ט שנשמעו מפי המגיד ממעזריטש, שכן לאורך כל הספר נמצאו בו השוואות ומקבילות לשאר ספרי המגיד.

ועוד, שהרי ספר 'אור תורה' שנמצא גם כן בבית רבינו, כולל בתוכו הרבה דברי תורה הנמצאים בספר 'צוואת הריב"ש' ושם הובאו הדברים בשם המגיד. ולכן נראה שהספר 'צוואת הריב"ש' לא ה' המקור לשאר הכתבים, רק כפי שכתב שם המו"ל 'צוואת הריב"ש' בהערה להקדמתו, שהעורך הראשון ליקט את צוואת הריב"ש בשעתו, מתוך הכתבים שהיו נפוצים [שהרי גם ספר 'אור תורה' היה לפניו באמתחת רבינו].

10. ראה 'גניזת נסתרות' (ביחובסקי, ירושלים תרפ"ד) 'חמדה גנוזה' (ביגלאייזן, וויען תרפא) מכתב טז. "ב"ה ד' קדושים תקט יאניו / לכ"ק אדונינו מורינו ורבינו הבעש"ט יחי' עד ביאת ינון מסרתי לתלמידו הק' הרב ר' יעקב יוסף נ"י מפולנאה אבל ברוב קדשו אינו מסכים לזה בשום אופן בעולם. ע"כ לדעתי ידבר הוא בעצמו עמו בעת מצוא / מנאי תלמידו הק' ישעי' בן שיינדיל מייאניו".

11. ראה 'התמים' חוברת ב' (עמוד לא); 'גניזת נסתרות' מכתב מח.

אשר נמצא באמתחת חסידא ופרישא איש אלקים מהור"ר ישעי' אב"ד ור"מ דק"ק יאנוב וכו' ¹³.

תלמיד המגיד ממעזריטש

גם הסתופף בצל המגיד ממעזריטש זי"ע ¹⁴, והוא אשר זיכה את הדורות לטעום מנופת צוף דברי תורתו בספר 'אור תורה' ¹⁵ מתורת רבו המגיד - שהיה חתום באוצרותיו והופיע בדפוס עשר שנים לאחר פטירת רבינו, ככתוב בשער הספר בהוצאה ראשונה:

"ספר אור תורה / הדור אתם ראו לקוטים יקרים מזהב ומפז נחמדים שהיו טמונים ומעין כל מכוסים מהרב הגאון הגדול האלקי המנוח מוהר"ר דוב בער זלה"ה [מ"מ דק"ק מעזריטש] אשר בכל קצוי ארץ אור תורתו היה זורח, לאורו הלכו רבים וכן שלמים, אולי יזכו לטעום מנופת צוף אמרתו, וכבר באו מקצת דבריו בדפוס בספר לקוטי אמרים והארץ האיר מכבוד תורתו, וכעת זכינו פעם שנית לאור אמריו אשר היו גנוזים בחותמא דגושפנקא דמלכא, מאן מלכא רבנן ה"ה הרב הבפורסם בוצינא קדישא מוהר"ר ישעיהו מ"מ דק"ק דונוויץ והי' משתעשע באמרות האלו הנעימים ובא העת שיגלו הדברים האלה בין החיים ראינו לקבלו בדפוס על נייר יפה ובאותיות נאות ומשובח[ו]ת וזה שמו יקרא לו ספר אור תורה כי בספר הזה יתגלה המאורות שבתורה ונביאים וכתובים והקב"ה יתן שהמאמר הלזה יחזור אותנו למוטב אכ"ר: / נדפס בק"ק קארעץ בשנת תקס"ד לפ"ק, ע"כ.

ראה עוד בהסכמת הרה"ק ר' אשר צבי מ"מ דאוסטרהא זי"ע שכתב בין דבריו: "ועתה

12. ראה 'צוואת הריב"ש' מהדורת קה"ת ברוקלין תשנ"ח, בהקדמת המו"ל הרב יעקב עמנואל שחט הי"ו, ובעמוד רז ברשימה הביבליוגרפית, שנמצאות שתי מהדורות משנת תקנ"ג שבהן נזכרה שנת הדפוס, וישנה עוד מהדורא אשר לדעת רבים קודמת להנ"ל.

13. בקובץ 'התמים' חוברת ו' עמוד כח (מכתב קפה, קפו) נתפרסם מכתב הבעש"ט ומכתב גדולי החבריא הקדושה שפנו אל רבינו אודות צוואת הבעש"ט שהיתה מונחת אצלו: "ב"ה ד' אמור [= י"ד אייר] תק"ך מעזבוז / לתלמידי הוותיק הרב הק' וכו' מ' ישעי' נ"י מיאנוב / שולח לי ע"י נאמן ביתי הרב הק' מ' נחמן מארדענאק נ"י כל הכתבים מהק' איש אלקים ר' אדם בע"ש זי"ע והוא יעתיקם אות באות ויביאם אלי ושכרו כפול יהי' כי עין איש זולתי לא שזפתם וד"ל וזהיר למעה"ש שבל ישלטו במו עיני זולתו הוא ימסור אותם מידו לידי איה"ש / דברי מורו מברכו בכל טוב סלה / (חי"ק) ישראל במוהר"ר אליעזר בע"ש ממעזבוז".

לאחריו מופיע מכתב אחר: "בעזהשי"ת הנותן ליעף כח / הוספה לצוואה עם שנים מה שעשיתי בשנה דאשתקד ע"י תלמידי הרב החסיד מו"ה ישעי' מיאנוב נ"י אני הח"מ מוטל על ערש דוי והיום יום ערב יו"ט חג השבועות ואין הזמן מספיק מפני קדושת היום מוכרח אני לתקן ב' סעיפים בהצוואה היינו סעיף י"ב וסעיף ח"י וכו'".

ברם לפי דברי בעל התניא זי"ע ב'אגרת הקודש' סימן כה, "בספר הנק' צוואת ריב"ש הגם שבאמת אינה צוואתו כלל ולא ציוה כלל לפני פטירתו, רק הם לקוטי אמרותיו הטהורות שלקטו לקוטי בתר לקוטי".

14. כן כתב ב'צרור החיים' (ליברזאהן).

15. כבר האריכו אודות ספרי המגיד שזהים הלשוניות ושכנראה הם העתקות זה מזה.

זכינו לאורו שנתגל' דברי קדשו אשר היה תחת יד בוצינא קדישא החסיד המפורסם מ' ישעי' מ"מ דק"ק דונוויץ וכו'".

תלמיד הרה"ק ר' ליבער מבארדיטשוב זצ"ל

גם הסתופף בצל הרה"ק רבי ליבער הגדול מבארדיטשוב זי"ע¹⁶. רבינו סיפר אודות גודל אהבת ישראל של רבו, כמובא בס' 'ארץ החיים':

"לכתוב אהבת ישראל שלו אין לשער ואין לספר, והרב הצדיק ר' ישעי' זצ"ל מדינוויץ אשר היה מתלמידיו אמר, אשר אהבת ישראל שיש לו היא אחד מני אלף שהיה לרבו הרה"ק ר' ליבער הנ"ל, ובכל לילה היה הולך בעיר וחפש אחר בהמה או עז שהיתה תועה בהיער והוביל אותה לעיר וצוות תחת החלון הא לך בהמתך או עזך"¹⁷.

עוד מסר רבינו סגולה לחשוכי בנים שקיבל מרבו רבי ליבער זי"ע: "כשאומר אתה גבור לעולם ד' יכוון בשם אגל"א והשם הזה יוצא מן הברכות אשר בידך יעקב אבינו ליהודה, ה"א מפסוק אתה יודוך אחיך, והג' מפסוק גור אריה יהודה, והל' מפסוק לא יסור שבט מיהודה, והא' מפסוק אוסרי לגפן עירה, סוד זה מסר הרב המגיד הנ"ל לתלמידו הרב הק' ר' ישעי' דינוויצער זצ"ל אשר מסוגל לחשוכי בנים"¹⁸.

גם מייחסים את סדר פדיון נפש של רבינו¹⁹, שקיבלו מרבו הקדוש רבי ליבער הגדול שקיבל מאלהו הנביא זכור לטוב, ועד היום עושים בבארדיטשוב בביהמ"ד הגדול שלו הפדיון בכל ערב ראש חודש²⁰.

החסיד ר' חיים ליבערזאהן זצ"ל²¹ מספר גם על כתביו הק' של המגיד ר' ליבער שהיו מונחים אצל רבינו, ורבינו לא רצה להדפיסם מיראתו לגלות דברים שכסה עתיק יומין:

"הנה הרבה כתבים מה שכתבתי בשם אא"ז הרב הקדוש ר' ליבער הנ"ל מצאתי אצל הרב ר' אלימלך מעיר סמילא אשר היה נכד הרב הקדוש ר' ישעי' זצ"ל מעיר דינוויץ, והרב ר' ישעי' הנ"ל היה תלמיד אא"ז הרב ר' ליבער הנ"ל והיה אצל הרב ר' ישעי' הנ"ל הרבה כתבים מהרב הקדוש מוה"ר שמשון מאוסטרפולי וכן מהרב הקדוש ר' ליבער הנ"ל הרבה כתבים על דרך הקבלה ושם נמצא כוונת התפלה אשר קיבל אא"ז הרה"ק ר' ליבער מהרב הק' ר' ניסן [צ"ל ר' נתן] שפירא זצ"ל בעל מגלה עמוקות זי"ע²², ונכתב שם אשר הרב מגלה עמוקות היה בא. בכל לילה אצל הרב ר' ליבער ללמוד עמו, ופעם אחת נשתהה

16. לתולדותיו ראה בספר 'צרור החיים' מערכת ל' אות צו.

17. 'ארץ החיים' מערכת ר' ליבער אות ב.

18. 'צרור החיים' מערכת ל' אות פח.

19. נדפס על שם רבינו בפקודת הרה"ק מרוזין, ראה להלן מה שכתבנו מזה.

20. והדפיסם נכדו בספר 'צרור החיים' מערכת ל' אות צד בשמו של ר' ליבער.

21. מחבר ומו"ל של הס' 'צרור החיים', 'ארץ החיים', 'מגלה עמוקות'.

איזה זמן ולא בא ושלח את בנו הרב ר' יחיאל ז"ל לעיר קראקא על ציון שלו לשאול אותו מה זה שלא בא ללמוד עמו, והשיב לו עבור שזה נפטר הבעש"ט וסגרו הישיבה של מעלה על שלשים יום ולא היה פנאי לבוא וללמוד עמו ומסר לו כוונות אשר עדיין אין בדפוס ואמר הרב ר' ישעי' ז"ל שמתירא הוא להדפיסם, כ"ז העתקתי אות באות".

בחברת הרה"ק רבי פינחס מקאריץ זי"ע

רבינו היה ביחסי ידידות הדוקים עם הרה"ק רבי פינחס מקאריץ זי"ע, ורבי פינחס גילה כלפיו חיבה יוצאת מן הכלל. נפלא הוא המכתב הקדוש ששלח אליו, אשר עוסק בצורה פנימית בעניני דביקות ותורת הנסתר²², ונעתיקו כאן:

איש אלקים קדוש הוא, כל פעל ה' למענהו, כבוד אהובי ידיד ה' וידיד נפשי, הרב המופלא המופלג, בוצינא קדישא, דחילא ופרישא, אור חוזר ומקיף, חילו באורייתא תקיף, כבוד קדושת שמו נודע בשערים מו"ה ישעיה נ"י.

נאום הגבר אשר עשתונותיו חתים ונכשלים, פחודים ונבהלים מתוגת דאגת הזמנים בלתי נאמנים, ונתעורר מתרדמת אולת הזמן להיות בכח המתעורר, בהתדבקות אלקי להתחבר, אהבת הבורא יתברך שמו לעורר. בהשקפה ראשונה ראיתי לבטל הרגשת רעיוני, ולהתבונן בהרגש הפנימי בדמיוני, כי כן הוא הענין בבוא השפע הנכבד על כח השכלי שאינו גופני, יתחזק הכח ההוא עד שיתבטל הרגש הגופני לגמרי, ויתפשטו הצורות להיות נפרדים מחומריהן, ואז הוא בחוזק האפשרי לעלות בסולם השכל העיוני, לצייר המוחשין להשגת האמיתיות המשלימים עצמיות האנושי. והן רעיוני על משכבי סליקו, בשעת ביטול ההרגשות באישון לילה ואפילה, ואז נתיחדו יחד צורות המופשטות עם צורתו דמר המופשטת גם כן מן הגשמיות ברגע ההוא, ונסתכלתי בעיוני במה שהוא הרגיש בהקיץ ונפל במבוכה גדולה, ועדיין לא העלה ארוכה ומרפא ליישר המסלה, כי לא הגיע אליו הציור האמיתי [נ"א: המצורה האמיתית לגמרי], ולא היה בכחו להשיג עניני המושכלות לאמיתתן, מפאת ההרגשות החיצוניות שלא

22. בשנת תרס"ב הוציא לאור בבארדיטשוב 'סידור מגלה עמוקות', בהקדמתו מספר שהראה הכתבים לעיני הרה"ק רבי דוד משה מטשארטקוב הרה"ק רבי אברהם מטריסק, הרה"ק רבי דוד מטאלנע, והרה"ק רבי יצחק מסקווירא זכותם יגן עלינו "ואמרו שלא ראו זאת מעולם ולא נמצאים הכוונות אלו בשום דפוס... ועבדתי את עבודה הזאת עבודה תמה בבית הרב ה"ר מילך מסימילע שהיה נכד הרב ר' ישעיה דינאוויצער שהיה מתלמידי אא"ז ז"ל הרב המגיד ה"ר ליבער הגדול מבא"ד ושם השגתי את הכתיבת יד ישן נושן הכוונות מהרב בעל מג"ע ומהרב ר' שמשון אסרפאלער".

23. נדפס לראשונה בספר 'חסד לאברהם' מהרה"ק רבי אברהם המלאך, ובמהדורת מכון שפתי צדיקים (עמ' ק) נדפס בהשוואה לכתבי-יד שונים, וראה עוד בקובץ 'בית אהרן וישראל' גליון סו עמ' קמז, וב'אמרי פינחס' השלם עמ' תקלח.

בטלן לגמרי. ומפני שנפשו יקרה מאד בעיני, ומתרפקת תמיד בחיבוק [נ"א: בחוזק] עבותות אהבתו וגודל אימוץ חיבתו [נ"א: ומגודל אהבה אוסיף חיבתו], לא אחד מדידי מלגלות לו סתרי רז אשר נבוכ בו.

הראשון, מה שהקשה לו, מפני מה מותר ליקח בת אחותו ואסור ליקח אחות אביו או אחות אמו, כי ראוי שתאסר האשה לינשא לדודה, כמו שהוא אסור ליקח דודתו. הטעם הוא, כי המשפיע הוא למעלה מן המקבל, ולזה מותר בבת אחותו. אבל בהיפך נשתנו סדרי בראשית, ולכן אסור בדודתו.

ועל השנית, שהוקשה לו למר על האמור לו במחזה ונפל לו בפיו מקרא זה: "כולך יפה רעיתי ומום אין בך", הנה ידיד ה' וידיד נפשי, העולה על רוחי להאיר עיניך בחזיון הנופל לו: עבור שכבוד מעלתו היה חושב ומהרהר ליישב קושית הברטנורא בריש מסכת שבת, בהא דנקט התנא יציאת השבת, ולא נקט הוצאות השבת, וסליקו רעיוניו על משכבו לעלות בית א-ל הרמתה ליישב ולתרץ, דהתנא כיוון לרמז שם י"ה בהתחלת מסכתא זו. והיה חוקר ודורש ליתן טעם וסבה לזה. ועתה הראית לדעת כי ראה באספקלריא שאינה מאירה, כי ידוע שענין איסור הוצאה רומז לענין רב ונשא, שלא לצאת כמעט רגע מרשות היחיד ומיוחד ב"ה לרשות הרבים, הוא ס"א, והפוגם בזה פוגם בשם הוי"ה ב"ה וב"ש. ולכן התנא רומז י"ה בריש מכילתן, כי השם י"ה במלואו עולה כ"ו, כמנין שם הוי"ה ב"ה וב"ש. וזה מדייק במתניתין יציאות השבת שתיים שהן ארבע, כלומר בשתי אותיות אלו יש בו שם הוי"ה במלואו, ויש להזהר מאוד שלא לפוגמו ח"ו. והנה מעלת כ"ת התחיל להרהר בזה הענין, ובאמצעותו נטה דרך עקלתון לחשוב בדרך אחרת, ונשתבש בו. וזה מראה החזיון: כלך יפה רעיתי, כלומר בדרך יפה ונאה היה ההתחלה, אכן מום אין בך, מלת "מום" עולה י"ה מלא, כוונה זו אין בך, לכך נדחה מלהבין על בוריו ואמיתתו.

ועל השלישית, שהוקשה לו בקבלת עול מלכות שמים, הוא מפני שנעלם מעיני דמר סוד יחוד עליון ויחוד התחתון, ולכך נפל בכמה מבוכות, במאמרי הזהר שכתב כמה פעמים לישנא מלכא ומטרוניתא, כי הוא ענין עמוק ונכבד מאד, הרמוז בו יסוד של עולם, ולא ניתן לגלות רק ליחידי סגולה. ומפני תוקף גדולת אהבתו דמר הנשרש בלבי מיום דעתי אותו, שמתי הדברים בפי הרב מוכ"ז להגיד לו עניינו פה אל פה אחר שיזדכך חומרו בטהרות וטבילות, כידוע ליודעי חן.

ויהי בזה שלום מאדון השלום
מנאי אוהבו הדורש שלומו כל הימים
נאום פנחס שפירא מאוסטרהא

מכתב מיוחד זה הינו יוצא מן הכלל בין כתבי הרה"ק רב פנחס מקאריץ זי"ע, ואף נדיר בעולמה של החסידות, שכן אין בידנו כתבים אחרים פרי עטו של רבי פנחס מקאריץ מלבד מכתב יחיד זה, ומה גם מכתב אישי של צדיק החושף טפח ממהות הדביקות לקונו²⁴, וכן אנו עדים על התעסקות ודיון עיוני בתורת הסוד והחן.

על היחסים ההדדיים ביניהם מסופר: בשנת תק"ל פרצה מגפה, וברחו התושבים הבריאים מן העיר, כמנהגם, מחשש הידבקות, והשתכנו ביערות הסמוכים עד יעבור זעם, יצא אז גם רבי פנחס מקאריץ עם משפחתו ליער, ושם התגוררו במשך הקיץ. בתקופה זו בשהותו ביער, תיקן רבי פנחס את אמירת ה"קרבנות" שהיתה אחת מתקנותיו החשובות²⁵. וסיפרו לפני רבינו שהרב מקאריץ אומר קרבנות, ואמר רבינו: "מיר זענין אויך געקומען דערויף" [=גם אנחנו עלינו על רעיון זה]²⁶.

פעם אחת שבת רבינו אצל הרה"ק רבי פנחס, ושמע הזקן רבי יצחק ב"ר שלמה מקאריץ מפי רבינו אחר סעודת ליל שבת שהיה מדבר כמתרעם על הרב ולא ידע למה, בזה"ל: "לאנג לעבן אויף איהם, מיר האבן זיך אויך אביסיל דערקענט מיט דעם אויבירשטן" [=יארץ ימיו, אבל גם לנו יש היכרות עם הקב"ה]. ואחר סעודה ג' ראה שהיה נייח דעתו מאוד מרבי פנחס והיה משבחו שאין כמוהו!²⁷

כמה סיפורים נמסרו על רבינו בקרב חברת תלמידי קאריץ. הזקן רבי יצחק ב"ר שלמה מקאריץ סיפר, שפעם אחת היה בשבת בבית רבינו, ושמע מפיו כשהתבטא על הרה"ק רבי רפאל מבערשיד בזה"ל: "נאשפיערצא [=אנשים חשובים אנו] שקורין אותנו גוטע יודין, וואס מיר הארווין אויף א שטיקיל מוח אדער שכל לעבדות השם חצי שנה או שנה הוא אצל רבי רפאל במושכל ראשון [=מה שאנחנו מתייגעים על קצת 'מוחין' או 'שכל' בעבודת ה' חצי שנה או שנה, אצל רבי רפאל הוא מושכל ראשון]²⁸!"

עוד סיפר החסיד הזקן רבי יצחק הנ"ל, שפעם אחת שבת רבינו בקאריץ אצל הרה"ק רבי פנחס, ואחר הבדלה אמר רבינו לאנשים: "מי ילך אתי לרבי אייזיק'ל שהיה רב של קאריץ, שאני רוצה להכיר אותו". ואמר הזקן רבי יצחק הנ"ל: אני אלך עמכם, והלך עמו לבית רבי אייזיק, ורבי אייזיק כבר פשט לבושו לשכב ונבהל רבי אייזיק מאד, ואמר: "רבי, לאנה תלכו?". והשיבו רבינו: "אצלכם, שאני רוצה להכיר אתכם, אימרו לי מה

24. הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע לא העלה דברי תורתו בכתב, וכל הכתבים הם מה ששמעו תלמידיו מפ"ק. הרה"ק רבי פנחס אמר: "אם הייתי יכול לכתוב כל מה שאני אומר הייתי מחיה נפשות הרבה מאוד" ('אמרי פנחס השלם', שער התורה אות קח).

25. ראה בארוכה 'אמרי פנחס השלם', ח"ב עמ' תמח.

26. 'אמרי פנחס השלם', שער סדה"י אות קלא.

27. 'אמרי פנחס השלם', שער הסיפורים אות כב. סיפור זה גם מלמד ומאלף חכמה, שאין אתנו יודע עד מה להכניס ראש בין הרים הגבוהים.

28. שם, הסוגריים ע"פ הערה ל"ה.

[דפוס 1234567]

שאמרתם בסעודה שלישית היום". והיה מסרב מאד שהיה בוש להגיד לפניו, אך הוכרח להגיד מפני הפצרתו. ואמר לו מה שאמר בסעודה שלישית והוטב בעיני רבינו, ואמר "עס איז קיין מעשה ניט" [אין אלו דברים של מה בכך], ואח"כ אמר לו הרבה גימטריאות ואמר לו: "דאס לייגט אוועק, עס ניצט ניט לעבדות השם" [=זה תניחו בצד, זה לא מועיל לעבודת ה'] וגם אני מכבר עסקתי בענין גימטריאות, וראיתי שאינו נצרך לעבדות השם, והנחתי. אך מה שאמרתם בתחילה הוא "קיין מעשה ניט"²⁹.

הערצתו אצל גדולי צדיקי דורו

הרה"ק רבי שלמה מקארלין זי"ע גידל את בניו היתומים של הרה"ק רבי אברהם המלאך זי"ע, ולפני שהשיא את הרה"ק רבי שלום שכנא מפראהביטש נסע לשבות אצל רבינו להתברך מפיו, וסיפור נפלא התרחש באותו שבת, וכך מסופר:

הרה"ק הר' שלמה קארלינר זצ"ל השיא את בני המלאך שנשארו יתומים מאביהם שנסתלק בימי עלומיו כידוע. וכאשר נסע עם החתן הקדוש הר' שלום זצ"ל מפרובישיש על החתונה לטשערנאביל אל הרה"ק הר' נחום זצ"ל. ושבת עם החתן בק' יאנוב אצל הה"ק הר' ישעיה זצ"ל זצ"ל מייאנוב [ואח"כ נקרא שמו הר' ישעיה ז"ל מדינוויץ] ועשה פארשפיל בשם, ובשעת מעשה הסתכלו החסידים היטב על החתן איך הוא מתפלל³⁰, וראו אשר בשעת שמ"ע אין שפתיו נעות כלל ככל האנשים המתפללים, רק עיניו סגורות ושוחק עם הפישקלא כסף [=הקופסא של כסף] שלו שהיה מונח חפניו על השלחן, והפאטשילא [=צעף] שלו היתה מונחת לו על כתפיו, והיטב חרה להחסידים על זה. ועוד חרה להם יותר על מה שרבים הר' ישעיה זצ"ל שהתפלל בעצמו לפני העמוד, וכשסיים תפלתו בקול רם והמתין על החתן עד שראה הרב ר' ישעיה ז"ל שפסע החתן הפסיעות, אז התחיל תפלתו בקול רם, דבר זה חרה להם עוד יותר.

ואחר השבת נסע הרב ר' שלמה קארלינר ז"ל עם החתן לטשערנאביל ונסעו דרך העיר בארדיטשוב ונתאכסנו בבית הרה"ק הרל"י זצ"ל מבא"ד, ועשה הרב מבארדיטשוב סעודה גדולה בשבילם לכבודם, וכשנסעו מביתו שלח הרב מבא"ד עבור כלי זמר ללוותם בכלי זמר, ובעצמו רקד לפני הכלי זמר וכן הלך ללוותם, וכשחזר הרב מבארדיטשוב לביתו, שאלה אותו הרבנית הצדיקת: "למה הקלת כל לך בכבודך לרקד לפני הכלי זמר כאחד הנערים? הלא די עשיית הסעודה שעשית לפניהם לכבודם". השיב לה הרב ז"ל: "איך לא

29. שם, ובהערה ל"ז כתב על מה שבוש לומר, שרבי אייזיק היה צעיר לימים, שנפטר בן ל"ה שנים, ושימש ברבנות בעוד שתי ערים אחר שעזב את קאריץ.

30. מסיפור זה נראה שרבינו ניהל עדת חסידים. גירסא נוספת ישנה, שרבינו לא ניהל עדה בעצמו, והיה הולך לבקר אצל כל צדיקי הדור (הובא ב'אמרי פינחס' - נספחים עמ' תס). גם ב'יחיד בדורו' (עמ' 458) הביא שתי מסורות בזה.

ארקד לפני החתן, אם אני רואה אשר אליהו ז"ל הולך ורוקד לפני הכלי זמר, איך לא ארקד אני?", זי"ע ועכ"י אמר.³¹

הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע שלח איש אחד שהיה זקוק לישועה, שילך אל רבינו ולהוושע בברכתו, וכך מסופר:

הרבי החוזה מלובלין היה נזהר מלהקיץ שום איש משנתו, פעם אחת בא שליח עם קוויטל מחולה (כמדומה מעיר פיאסק) שהלך רגלי כל הדרך, ובא ללובלין אחר חצות לילה חושך ואפילה בכל העיר, רק בחלון אחד של עלייה אחת ראה אור, וזה היה בית הרבי ז"ל שכבר קם לתיקון חצות כדרכו בקודש. והלך השליח לשם וכששאלוהו מה רצונו, סיפר שהוא שליח עם קוויטל מחולה אל הרבי, אמר לו הרבי: "תן לעת עתה פה הקוויטל ובבוקר ישולח להרבי", ונתן לו לחם לאכול עם בארשץ ואכל לשובע כי היה רעב, ואחרי כן הניחוהו לישן על ספסל שהיה עומד שם בחדרו, ורצה המשמש להקיצו משנתו ולא נתנו הרבי ז"ל, כי הוא היה נזהר מזה מאוד.

ואברך אחד שידע ממעשה זו, אמר בלבו: אם כן אעשה גם אני כן ביום השבת, כי הרבי ז"ל היה מנהגו בכל שבת אחר מנחה לפני סעודת השלש סעודות תמיד לילך לחדרו הסמוך לבית מדרשו איזה זמן קצר והאברך הנ"ל ערגה נפשו דוקא לדעת מה זה הוא עושה שם בכל שבת ושבת, על כן הלך הוא מקודם והניח את עצמו על הספסל כאילו ישן הוא. וכאשר בא הרבי ז"ל וראה איש ישן עשה הוא את שלו, והלך להתיבה של הספרים ולקח משם ספר אחד והתחיל ללמוד בו. והאברך הגביה ראשו לאט לאט לאחוריו בלט והביט, וראה כי זה ספר הרמב"ם, ותיכף הופיע אור גדול בחדר. אך האברך דימה בנפשו שזה בודאי אור השמש הנוטה לערוב לצד מערב ששם היה החלון ואחרי שהלך הרבי ז"ל בחזרה לבית המדרש, רץ האברך גם הוא לבית המדרש, אך חוש הראות סר ממנו, והלך כעוור באפילה. ודימה בנפשו הלא עתה כבר נטו צללי ערב, אבל מה מאוד דאבה לבו כששמע מביאים נרות דולקות וגם כבר מברכים ברכת המזון ומתפללים מעריב ושמע הבדלה והוא עדיין עוור עינים.

הלך לאט לאט והגיע עד מקום הרבי והתאונן באזניו על זה, אז שאל הרבי ז"ל ספרה נא לי מה זה היה עמך? והוכרח לספר המעשה, והשיבו הרבי ז"ל: "אם כן נהנית מאור הגנוז של העולם הבא הגנוז בתורתו של הרמב"ם ז"ל, אני לא אוכל להושיע לך על זה כלום רק אם תוכל רגליך לעיר דינוויץ ששם נמצא הצדיק ר' ישעיה והוא יוכל להושיע לך", וכך הוה.³²

31. 'סיפורי צדיקים החדש', סויבלמאן וויען תרפ"ב, ח"ג אות עח, ובסיומו: "זה סיפר לי החסיד הר' מרדכי ז"ל מבאלטא" (נכד הרב"ז מבאלטא תלמיד הרה"ק מקאריץ).

32. 'שארית ישראל' להרה"ח ר' ישראל גורזעצקי, ברוקלין תשט"ז, עמוד 76.

מאוד החשיב רבינו את המכתב ששלחו אליו הצדיקים הקדושים תלמידי המגיד שעלו לארה"ק, ומפני רוב חשיבותו נכרך בתוך סידורו של רבינו³³, וזלה"ק:

ב"ה פה טבריא תובב"א, ב' חקת... שנת תקמ"א לפ"ק.

שלומים אלומים לכתר הלומים צדיק ... ותמים, יזכה לנחלת עולמים, ה"ה כבוד הרב המופלג בתורה ויראה עטרת תפארת ישראל כבוד ק"ש כמ' ישעי' מק' דינאוויץ.

¹²³⁴⁵⁶⁷ח"ח

ידינו פרושות השמים, ומכוונין בצלותא לאלקים... להשפיע עליו שפע ברכה שלום וחיים, להחיותו מיומים, ויתרומם עבודתו בכפלי כפלים, ויזכה להסתפח בנחלת ה' בארץ החיים.

מהות' ואיכות' וסיבות המתהפך לישועת ה' עלינו, מפורש יוצא מפי ידידינו אנשי שלומינו שד"ר מא"י חכמים יראים ושלמים מוכ"ז, לפרש ולספר נסים ונפלאות וחסדי ה' עמנו בכל עת, אשר ילאה הפה לספר. ושמנו בפיהם כל הצטרכותינו ומבוקשינו, ופיהם כפינו, וכל דבריהם אמת וצדק.

ובקשתינו לקיים דבריהם הנאמרים באמת, ולהיות לעזר ולהועיל בכל הצטרכותינו, ועלינו לעמוד על משמרת הק' להתפלל עבורו במקומות הקדושים, אשרינו תל"י....

נאום מנחם מענדל בה"ר משה זללה"ה

ונאום אברהם בלאאמו"ר הר"ר אלכסנדר זללה"ה ^{אוצר החכמה}

ונאום נחמי' [כץ] מקריטיא

הקב"ה גוזר וצדיק מבטל

רבינו היה מתעסק בביטול המגיפות והגזירות, ופעם אמרו לו שהרה"ק רבי פינחס מקאריץ זי"ע תיקן לומר הקרבנות, והשיב מיר זענען געקומען דערויף³⁴.

רבינו היה גם מתעסק לבטל הגזירות ע"י סדר פדיון נפש שערך, והיה אומר "זהו הקנה-שריפה [ביקס] שלי"³⁵, (ראה להלן).

33. 'יסוד המעלה', הרב אהרן סורסקי, ח"א עמוד לח, ובח"ב הביא מקורותיו בשם 'ייווא בלעטער', שהיה הכתב-יד נמצא בגנזיהם.

34. 'אמרי פינחס השלם' שער סדר היום, אות קלא. ראה מה שהבאנו למעלה מענין זה.

35. תהלים 'דגלי הודיה והמצוה' (דף לב), וכתוב שם בראשו: "פדיון נפש מהרב הצדיק א"א [=איש אלקים] וכו' מוה' ישעי' מדינוויץ זצלה"ה והיה קורא לזה הפדיון-נפש "זה הקנה שריפה שלי", וכבוד הה"ק א"א רכשב"ה וכו' מהריב"ש זצלה"ה זי"ע מרוזין צוה לעשות זה הפ"נ בעיר לעת צרה ר"ל".

בספר עבודת הלויים הובא סיפור זה, על דברי חז"ל "הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם הקורא בתורה" (ברכות ט:):

פעם אחת ראה הרה"ק רבי ישעיה מדינאוויץ ז"ל בליל ב' דפסח גזירה קשה על ישראל רח"ל, קרא תיכף את המגילה ונתבטלה הגזירה.³⁶

דברי תורה

מעטים הם הדברי תורה אשר נשארו לפליטה, ונצרפם כאן לפונדק אחד להיות הדבר שלם.³⁷

על הפסוק "מי יעלה בהר ד' ומי יקום במקום קדשו" (תהלים כד) דרש רבינו: "היינו שצריך איש הישראלי כשמגיע לאיזה מדריגה שיקשר א"ע למדריגה הזאת שלא יפול חס ושלום. והעצה לזאת שלא לאחוז במדריגה יותר גדולה, כי אפשר חס ושלום יפול. אלא צריך שיאחז במדריגה הראוי לו ולקשר את עצמו בהמדריגה שבוודאי לא יפול. וזהו "מי יעלה בהר ד'" דהיינו למדריגה גדולה "ומי יקום במקום קדשו" שיקום באותו המדריגה וזה צריך שיהיה "נקי כפים ובר לבב".³⁸

רבינו מרע"ף טללי התחזקות בדברי תורתו הנשארים לנו לפליטה, כשהוא סומך על הפסוק לא המתים יהללו קה ולא כל יורדי דומה (תהלים קטו, יז): מהרב הצדיק וכו' רבי ישעיה דינאוויצר ז"ל, "לא המתים יהללו י-ה" פירוש המתים בודאי ומונחים בטומאה מאוד ח"ו, אלו בודאי לא יהללו י-ה עוד, אבל "לא כל יורדי - דומה" פי' במי שהוא רק יורד קצת ח"ו, אינו ראוי להיות דומים ח"ו ולתיימש עצמו, אלא אדרבא יעשה לו התחזקות אולי יש תקוה, וזה אומרו "לא לכל יורדי" ח"ו, "דומה" ראוי להיות להם דוממים, אלא יתגברו ו"יהללו קה".³⁹

36. 'עבודת הלויים - אור הגנוז' (כתבי הרה"צ ר' משה רוזנשטיין מבא"ד - צפת וצאצאיו) ובזה ביאר הרה"ק רבי ברוך ממעזבוז דברי המשנה, דלכאורה וכי קורא בתורה הוא כל כך חמוץ? רק נחזי אנן, הלא קריעת ים סוף היה בשש"פ, ואנו קורין פרשת בשלח בחודש שבט. וכן עשרת הדברות ניתנו לנו בז' בסיון, ואנו קורין פרשת יתרו בחודש שבט. רק דבאותו הענין שאנו קורין בתורה אז נתעורר אותו הזמן. ופעם אחת ראה... ונתבטלה הגזירה. וזהו שאמר "הקורא מכאן ואילך כאדם הקורא בתורה", שנתעורר הזמן שהיה אז, כן הקורא קריאת שמע לאחר מכן נתעורר הזמן של ק"ש. [כמובן שאין הכוונה כפשוטו, רק לימוד זכות על המאחרים בתפילתם].

37. וכבר נאספו כל דברי תלמידיו של הבעש"ט שלא נשאר מהם חיבור שלם בספר 'גנוזי צדיקים', ושם נכללו כבר פירושי רבינו על פסוקי התורה ומאמרי חז"ל. בספר 'דברי תורה' (להגה"ח ר' משה ווארטמאן מקאזניץ - בעהמ"ח ספר רוממות נשמת ישראל, אהבת ישראל, ספר החיים) פרק נג מביא בשם 'הרב הקדוש מיאנוב' על מימרת חז"ל (יומא פו, ב) היכי דמי בעל תשובה וכו', וכבר העירני הרה"ג רב"ה שהכוונה שם על הרה"ק ר' יוסף קעזיס מיאנוב זי"ע, וכבר מובא פירושו זה בספר 'אמת ליעקב' להרה"ק מבלענדוב.

38. 'עירין קדישין' ליקוטים עמ' סד.

39. 'שפתי צדיקים' ליקוטים עמוד שכד, וב'מליצי אש' כתב, 'ועפ"ז נ"ל לקשר הפסוק שאח"כ ואנחנו שאינן

על עדיפות הפרישה והמניעה מלומר תורה כשהוא מפני פחד ה', ביאר רבינו:⁴⁰

"מלה בסלע משתקוא בתרין (מגילה יח.), מהרב הצדיק וכו' ר' ישעי' דינאווציר ז"ל "מלה בסלע" פי' מי שאומר תורה היא בסלע, אמנם "משתקוא" היינו מי שמשתוקק לומר תורה, ואינו יכול מפחד הדר גאון ד', זהו יותר יקר, "משתקוא" לשון משתוקק".

רבינו בעל באר מים חיים פותח את ספרו הקדוש 'סידורו של שבת', אשר בו מלהיב את לב איש הלומד בדבריו ברשפי אש לאהבת ד' בקדושת השבת, ובונה את דרושו על יסוד דברי רבינו, וזה לשונו הקדוש:⁴¹

"וכדברים אלה שמעתי בשם מופת הדור איש אלקים קדוש המפורסם מוהר"ר ישעיהו זכו לחיי עולם, מגיד מישרים דקהלה קדישא דינויץ, שפירש כן דברי הגמ' (קידושין ג.) כל מי שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין לא יהיה לו עסק עמהם. פירוש מי שאינו יודע לגרש את הרע תחלה לפטור את עצמו בגט כריתות - לכרות ולהרחיק מאתו הרע שבלבו, ואחר כך לקדש עצמו - להכניס הקדושה אצלו, לא יהא לו עסק עמהם, כי מגרעות נתן לבית להכניס את הקדושה אל תוך הפסולת והרע. ועל כן צריך לגרש תחלה שורש הרע שבתוכו, כדי לזכך את נפשו ולטהרו, ואחר כך תוכל לשרות עליו הקדושה ואור החיים לחסות תחת צל החיים"⁴².

[1234567]

גם בספרו הקדוש 'שער התפלה' סידר הפרקים על יסוד דבריו הקדושים הנ"ל.⁴³

קדושת השבת אינה ליומו בלבד, מתחילת השבת מתנוצץ כבר אורה של שבת, רבינו מבאר את הדברים בדרך זו:⁴⁴

"בזוה"ק סו"פ קרח (קעט, ב) מעולם לא זזה שכינה מישראל אפילו בשבת של חול וכו'... והרב הצדיק כו' ר' ישעיה דינאוויציר ז"ל ביאר כי בשבת אומרים היום יום שבת,

לא צדיקים גמורים ולא רשעים גמורים אלא בכלל בינונים נברך קה, ומגלן שאנחנו מהבינונים דהא מעתה אנחנו נהנים גם מעתה מעוה"ז ולכן אינן צדיקים גמורים אבל גם יש לנו חלק ועד עולם מתורה ומצות עניני עוה"ב וא"כ אינו רשעים גמורים וכיון שכן שאנן בכלל בינונים הללויה".

40. 'שפתי צדיקים', ליקוטים עמ' שכא.

41. 'סידורו של שבת' שורש א' ענף ג' עלה ה.

42. ובספר 'שפתי צדיקים' בליקוטים שבסוף הספר הובא כמה דברים בשם רבינו ובשם צדיקים אחרים, וביניהם כתב גם פירוש זה, אבל לא הזכיר בו שמו, וכראה מדנפשי'.

43. 'שער התפילה', פתח השער פרק ו, וז"ל: "וכמו שהבאתי שם בשם הרב המפורסם בוצינא קדישא מורנו הרב ישעיהו זללה"ה מגיד מישרים דקהלת דינויץ, שזה רמזו רז"ל מי שאינו יודע בטיב גיטין וקדושין וכו', פירוש שצריך ליזהר בזה לגרש מקודם הרע, ואחר כך לקדש את עצמו, בכדי שלא יתמשך ח"ו חיות הקדושה למקום הרע, לכן אל מי שאינו יודע בזה אל יהי לו עסק עמהם, להיות רוצה בקידושין. לכן גם העבודה הכללית צריך להיות ג"כ בדרך הזה, לכן קדמתי הספר הלז מקודם בדרך העצה איך להתנהג ולהפריש את הרע ולטהר את הדרגא התחתונה מכל הקוצים הסובבים אותה, ואח"כ יכנוס לתוך הקודש וכו'", עכלה"ק.

44. 'שפתי צדיקים' פרשת קרח עמ' רנה.

ובחול אומרים היום יום אחד [ראשון] בשבת, יום ב' בשבת, יום ג' בשבת, וכן כולם עם בי"ת נוספת, וזהו כי בכל יום יש הארה של שבת, וזהו "בשבת של חול" שאומרים בשבת, עכ"ל.⁴⁵

הרה"ק רבי בנימין זאב מבאלטא זי"ע האריך בגדולת ה'אבן עזרא', שהיה הרה"ק רבי פינחס מקאריץ מספר ממנו ומכוון לגדלו ולרוממו. ואמר בשם רבינו מדינאוויץ שהיה אומר, ע"ע [לכאורה צ"ל: 'א"ע', דהיינו "האבן עזרא"] "תנא הוא ופליג"⁴⁵.

¹²³⁴⁵⁶⁷ [אחי"ה]

הוראה בענין עיבוד לשמה לס"ת

יש בידינו עדות עקיפה בדבר שיטת רבינו בדבר הלכה, אודות נוסח לשם יחוד שנהג הרה"ק רבי משולם פייוויש מזבאריזא בעל יושר דברי אמת זצ"ל לאמרו קודם עבוד הקלף לכתובת ס"ת ("מה שיוכתב עליה ס"ת לשמה יחול עליה קדושת ס"ת... ומה שיוכתב עליו תפילין לשמן יחול עליו מעכשיו קדושת תפילין וכו'..."). וכן מה שנהג לומר קודם כתיבת ס"ת. שנתהוו בו כמה דיעות חלוקות בין הפוסקים⁴⁶, נכדו יצא להצדיק את הצדיק בדבר הלכה זו ופנה להרה"ק ר' שלום מקאמינקא זי"ע, וכה דבריו:

"ואולם יש תחת ידי גביית עדות כדת, שאח"כ הוקרב כמשפטן לפני הרב הגאון מוה' ארי' ליבוש דק"ק וואליטשוסק זצלה"ה, והכריע להלכה ברורה שאין בדבר הערעור שערער הרב מבוטשאטש שום ממש... וגם יש ת"י בהגביית עדות הנזכר איך שהרב הצדיק הקדוש ר' יחיאל מיאמפלא והרב הצדיק הגאון מוואליטשוסק הנ"ל והרב המגיד הקדוש ר' ישעי' מדינאוויץ, והרב הצדיק הקדוש ר' אהרן קליוואניר, ועוד הרבה קדושים וגדולים אשר ידעו מה שערער הרב מבוטשאטש בזה, והם עלו בס"ת הקדושה של כ"י א"ז הקדוש ולא עוד אלא שאבי זקני זצלה"ה העמיד תלמידים לרוב שהיו סופרים מובהקים ומפורסמים..."

מכבד ד' מגרונו

פעם אחת סיפר הרה"ק אברהם יעקב מסאדיגורא זי"ע איך שרבינו עבר פעם אצל בית הכנסת ושמע חזן אחד משורר בקול ערב מאוד. ורבינו לא היה לו אז שום קול נגינה, אמר: "רבנו של עולם, אם תתן לי זה הקול ערב, אעבדך בזה". וכך הוה ונחלף הקול מהחזן, והיה לרבינו זצ"ל, ומאז היה מנגן גדול מאוד.⁴⁷

45. 'אמרי פינחס השלם', שער התורה, אות קכג.

46. דנו בו באריכות בשו"ת 'נטע שעשועים' (מהרה"ק ר' צבי הירש קרא אב"ד בוטשאטש) סי' כח; 'משנת אברהם' (להרה"ג רבי אברהם יפה, זיטאמיר תרכח) שער העיבוד סי' ז סעיף יא-יב [ושחזר בו הנטע שעשועים ופייס להרה"ק מזבאריזא]; 'נזירות שמשון' שם בתשובת נכדו הרה"ג אברהם שמואל אב"ד בודזאנאו; 'מגדל השן' סימן פה; שו"ת 'לבוש מכלול' (להגה"צ רבי יחאל מיכל היבנער) סימן יח; 'אוהב שלום' - קאמינקא (ברוקלין תשנ"ד) עמ' ג.

47. 'זכות ישראל' - עשר אורות (מער' ט אות לו); 'בנין שלמה' ששמע מפי הרה"ק ר' אברהם יעקב מסאדיגורא (בשבת חזון שנת תרל"ה).

עוד סיפר הרה"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורא זי"ע: "במלחמת צרפת ורוסיה כשהלך השליט והכובש נאפוליון לכבוש את רוסיה, (וכידוע היה חילוקי דעות בין צדיקי הדור, אלו ראו בנצחוננו של נאפוליון את טובת ישראל ואילו אחרים ראו זאת בנצחוננו של רוסיה), ובאותו פרק כאשר ניגש רבינו להעמוד ביום הקדוש כשליח ציבור לתפלת נעילה, פתח ואמר: "פראנקרייך רוצה שהיא תנצח ושהיא תמלוך בכיפה, רוסלאנד רוצה שהיא תנצח ושהיא תמלוך בכיפה, וזהו גם רצונה של עסטרייך! אך אנחנו עם ישראל רוצים שיתקיים יתגדל ויתקדש שמיא רבה..." ובזה התחיל תפילת הקדיש לנעילה"⁴⁸.

תפלתו של רבינו היתה בכח גדול עד תמצית הדם, הפליא לעין כל רואיו, והיתה גם לשיח בפי הנכרים. וכן מסופר ב'סיפורים נחמדים': "רבינו היה דר מקודם בעיר דינעוויץ (פלך פאדאליע), ותפלתו היתה דבר פלא ובאותו עת היה דוכס גדול הדוכס מסמילא (פלך קיעוו), והיה לו עוד ערים וכפרים חוץ עיר סמילא, וגם עיר דינעוויץ היה שלו. והיה לו אופראווליאיעשטשע שהיה דייטש והיה ג"כ אדון גדול, והיה לו שם וחשיבות גדול להאופראווליאיעשטשע בחצר המלך. ומקום דירתו של האופראווליאיעשטשע היה בעיר סמילא.

פעם אחת היה האופראווליאיעשטשע הנ"ל בעיר דינעוויץ ושמע מפליאים מאד תפלת רבינו, וילך לשמוע תפלתו בשבת קודש. ובעת שאמר רבינו קדושת "כתר" נזרק ויצא ממנו דם, וכשראה זאת האופראווליאיעשטשע אמר: היהודי הזה הוא עובד השי"ת "מיט דעם לעצטען ביסעל דם". אחר שבת ביקש האופראווליאיעשטשע מרבינו שיקבע דירתו אצלו בעיר סמילא, והבטיח לו עבור זה כמה טובות. אמר לו רבינו: "אינני יכול לדור אצלך, כי אתה דייטש, ודרך הדייטשען לנקום מאוד בגנב והורגים לגנב, ובתורתנו כתוב כי אין לו לגנב רק לשלם כפל או ד' וה' ולא להרוג אותו, על כן איני יכול לדור אצלך, כי לא אוכל לסבול כשתהרוג לגנב", ויבטיח לו האופראווליאיעשטשע כי מהיום והלאה לא יהרוג לגנב. וקבע רבינו דירתו בעיר סמילא, והאופראווליאיעשטשע נתן לו במתנה פישקעלע טובה (כלי שמחזיקין בה טאביק לשאוף) אשר עליה היה חקוק צורת האופראווליאיעשטשע כדי שיעלה אותו על זכרוננו בכל עת להתפלל עבורו"⁴⁹.

אח"כ כאשר עבר איזה זמן, נזדמן כי יהודי אחד גנב אצל האופראווליאיעשטשע וחרה בו אפו מאד ויצו לתלות אותו וכן עשו, ויוודע הדבר לרבינו ויקפיד מאד, ויקח את הפישקעלע וישליכה לארץ ותשבר, וגם הצורה של האופראווליאיעשטשע שהיתה חקוקה עליה נשברה. ותיכף באותו רגע הגיע להאופראווליאיעשטשע בשורה לא טובה שהסירו אותו ממשמרתו ופקודתו, ויאמר: "ידעתי הרב גרם לי זאת, אמנם גם הוא לא ינקה מזה". וכאשר נודע לרבינו אמר, כי הוא ירא ממנו כי האופראווליאיעשטשע היה אז בגדולה

48. 'ספורי נפלאות מגדולי ישראל', והובא בנר ישראל ערך רבי ישעיה מדינאוויץ.

49. 'סיפורים נחמדים', דף יא.

ומעלה גדולה כמעט קרוב לבחינת מלך, על כן היה לו אז שר בשמים, וכשהשליך הפישקעלע עם צורתו לארץ - השליכו אז בשמים את השר שלו, ומחמת זה הוא ירא לנפשו, ובזמן קרוב נפטר רבינו".

סדר פדיון נפש מאת רבינו⁵⁰

א. יקח פרוטות על פדיון⁵¹, ויאמר קאפיטל כ' י"ב פעמים, וקודם כל פעם יתן פרוטה אחת מהפדיון. ואחר כל פעם שיאמר הקפיטל הנ"ל יאמר פסוק הצילני נא מיד אחי וגו'.

ב. אח"כ יאמרו אלו הפסוקים ג"פ ישר והפוך, וקודם כל אמירה יתנו מטבע אחת: פסוק ואמרתם זבח פסח וגו', פסוק ואת האנשים וגו'.

ג. אח"כ יאמרו האותיות בתמניא אפי (קאפיטל קיט) שם העיר⁵².

ד. אח"כ יאמרו האותיות בתמניא אפי יקהרוע"ה, ואח"כ אותיות ישהטונ"ה ואח"כ יאמרו האותיות בתמניא אפי אהי"ה יהו"ה [שם הוי"ה] אדנ"י.

ה. ואח"כ יאמרו יהר"מ דאו"א שבזכות פדיון שאנחנו נותנים לצדקה ובזכות שקראנו לפניך בספר תהלים אותיות תמניא אפי שם העיר הזאת, שתרחם על עמך ישראל שבעיר הזאת מקטנים ועד גדולים, ותקדע רוע גזר דיננו ותשמרנו ותצילנו מכל מיני פורעניות המתרגשות לבוא בעולם ולא ישמע בכי וזעקה בעיר ולא שוד ושבר בעירנו ותצילנו משריפת אש ומשיבוש הגייסות ומכל מיני פחד ובהלה ותתן שלום בארץ ותסיר מעלינו כל מחלה וכל קטטה ותצילנו מדבר ומחרב ומגפה ומכל צרה ויגון ואנחה ומעלילה ותרחם עלינו כל מה שצריך לרחם הן בגופניות והן ברוחניות מעתה ועד עולם⁵³.

50. נדפס על שם רבינו בכמה מקומות, וכבר הבאנו לעיל שלפי 'צרור החיים' וסי' 'מגלה עמוקות' קיבלה רבינו מרבו ר' ליבער הגדול שקיבלה מאליהו הנביא זכור לטוב. ראה אוצר תפלות ישראל - ענינים שונים חלק ב עמוד רכז.

51. ב'צרור החיים' כתב בשם ר' ליבער: ליקח ק"ס פרוטות. בסידור מגלה עמוקות (דף יג) ובצרור החיים כתב בשם ר' ליבער: תחלה יאמר קאפיטל קב (תפלה לעני כי יעטוף), אח"כ קאפיטל כ' י"ב פעמים וכו'.

52. ראה בסו"ס 'קיצור של"ה', וז"ל: שמעתי מחכם אחד ממדינת פוילין מה שראה שפעם אחת היה צרה גדולה בר מינן על העיר, ואמר החכם שלהם שיאמר כל אחד ואחד אותן פסוקי תהלים באותיות של שם אותה העיר, רצונו לומר על דרך משל אם העיר נקראת רוטינבורג אמרו כל הפסוקים שבתהלים שמתחילים באות ריש, ואחר כך כל הפסוקים שמתחילים באות וא"ו, ואח"כ כל הפסוקים שמתחילים באות ט' וכן כולם עד גמירא. והיא סגולה אמיתית בעזרת הא-ל יתברך. ואמר אותו החכם שכן הוא קבלה בידו ממקובל גדול, שזהו סגולה לכל הצרות שלא יבואו.

ב'צרור החיים' כתב לומר כאן: אותיות שמו או שם החולה או שם העיר הצריכה ישועה - בתמניא אפי.

53. ב'צרור החיים' כתב לומר כאן: קאפיל ס"ז (למנצח בנגינות).

בפינקס הרה"ק רבי חיים מקראסנא הובא סדר זה, וסודר שם על סדר שם עירו
 "קראסנא"⁵⁴, שכנראה קיבלו מרבינו.

אוצר החכמה

בשנת תר"ח פרצה מגיפה גדולה רח"ל והדפיסו בטשערנאוויץ תפלה זו על סדר אותיות
 "סאדאגורא" ע"פ התעוררות הרה"ק מרוזין זי"ע, בזה הלשון על שער הקונטרס:

"תפלה לעתות בצרה / הסדר הזה מקובל ומסודר לאמרו על כל צרה שלא תבא בפרט
 בעת צרה הזאת אשר עלה המות בחלונינו רח"ל ומן השמים ירחמו, ועפ"י עדות זקנים
 יראים ושלמים יצאו הדברים האלה מידי איש קדוש שמו נודע בשערים מו"ה ישעיהו
 מדינאוויץ נבגז"מ ונמצא מועתק על קלף אצל הרב הצדיק מופת דורינו בו"ק מו"ה ישראל
 [מרוזין] נ"י ומרגלא בפומיה לומר הסדר הזה בכוונה על כל מקרה ופגע ויועיל בעזה"י
 ע"כ ראינו להדפיסו לחלקם ביעקב ולהפיצם בישראל הש"י ימלא רחמים עלינו ויאמר
 למלאך המשחית הרף ידך, והנה הפסוקים מתמניא אפי נדפסו על שם העיר סאדאגורא
 וכן בכל עיר ועיר יאמרו הפסוקים מתמניא אפי על שם עירם וכו".

כתבי קבלה

רבינו היה מתעמק בתורת הקבלה, ומשתעשע היה בכתבי-יד נדירים שהיו מצויים
 באמתחת גנזיו.

כשראה רבינו את ספר 'הצורף' אשר כולל בתוכו סודות נשגבים, שהיה חביב מאוד
 על הצדיקים והיה מונח בבית הבעש"ט⁵⁵ ועבר בירושה לבנו הרה"ק ר' צבי הירש זי"ע,

54. ראה בדף הראשון שבפנקס רבי חיים מקראסנא (צולם והובא ב'תולדות רבי חיים מקראסנא', וב'כרם
 החסידות' ח"ה עמ' צט).

55. ראה קובץ 'בית אהרן וישראל' - גליון סה (עמ' קמה - קנ), אודות ספר 'הצורף' להרה"ק רבי יהושע
 העשיל הצורף מקראקא: "אמר המעתיק הראשון, זה הספר הנמצא בבית אדונינו מורינו ורבינו הרב ריב"ש
 [רבינו ישראל בעל שם טוב זי"ע] צוקללה"ה והיה כתוב עליה בזה הלשון, הספר הלז חיברו ויסדו ה"ה החכם
 השלם רוח ה' דיבר בו ומלתו על לשונו כבוד שמו מו"ה העשיל מק' קראקא ... וסיפר לי מו"ר ר' שבתאי
 [מראשקוב] שהיה בדעת ריב"ש להעתיקו, ונתן לו להעתיקו ולא גרמה הזמן עד שנתבקש הרב ריב"ש בישיב'
 של מעלה, ובא בן הרב - ר' צבי הירש זללה"ה ולקח מביתו את הספר הזה עד שנתגלגל הדבר לעת ובא הספר
 ליד בן ר' צבי הירש - ה"ה החכם מו"ה אהרן נ"י [מטיטוב] והסכים בדעתו לדעת רבי ומורי ישעי' הלוי אשר
 היה מ"מ בק' דינאוויץ להעתיק את הספר הזה בראות את יקר הספר הזה אשר הולך לאיבוד כי הדפין הולכין
 למחוק, והנה קמתי אני הצעיר אשר מתאבק תחת רגלי הצדיקים, וציוה לי הרב מו"ר הרב ר' ישעי' להעתיקו,
 וגם בכתב שלח לי, וכה כתבו והעתיק אותו באות, הנה אחדשה"ט...., ע"כ תורף האגרת של מו"ר הרב
 המגיד מו"ה ישעי' הלוי. ובסיום העתקתו כתב: ע"כ נגמר העתקה זו היא ההעתקה השניה ביום ה' פ' ראה כ"ח
 לחודש נמחם אב דהאי שתא תקמ"ב לפ"ק ע"י הק' יהושע במהור"ר אהרן נ"י מדינאוויץ מתגורר בק' דינאוויץ.
 [וראה עוד במבוא הנפלא של הרב יהושע מונדשיין לספר 'שבחי הבעש"ט' אודות ספר 'הצורף'].

וראה עוד שם בהקדמת המעתיק השני: והיות כי הספר הלז היה ג"כ בגנזי רבינו הקדוש איש אלקים הרב
 המגיד צוקללה"ה מטשארנבל אשר נשארו לו לברכה מאביו הצדיק בוציו"פ שהעתיקו מגוף הספר שמצא

וממנו עבר לבנו הרה"ק ר' אהרן מטיטוב זי"ע, ביקש רבינו והשתדל שיתגלה הספר לאור עולם, ורבינו ערך מכתב אל תלמידו הרב רבי יהושע ב"ר אהרן מדינאוויץ שיעתיק את הספר, וזה לשונו:

הנה אחדשה"ט מודיע שהייתי בק' קאסניטין וראיתי ספר הצורף אצל התורני מו"ה אהרן נכד הבעש"ט ודברתי אודות הספר הלז שיהיה מועתק ויתגלה הספר הלז לאור עולם והזכרתי את רפ"מ שם שיוכל להעתיקו והסכימו וקבלו עליהם שיהיה רפ"מ אצל אחד מאוכלי שלחנו הן בחול והן בשבת, כי האיש הנ"ל קבל על עצמו בפני בחשק ובאהבה רבה, וייחדו חדר מיוחד לכתיבה, ובכן אם רצונו הטוב ליסע לשם מה טוב ומה נעים.

תלמידו ר' אהרן מדינאוויץ העתיק את הספר ברוב עמל, והיה הספר גנוז בבית רבינו, וממנו הועתק עבור הרה"ק ר' נחום מטשערנאביל זי"ע.

גם הועתק לפנינו כתב יד⁵⁶ מקבלת הרמ"ק שהיה בבית רבינו, וזה לשון המעתיק: "אמר משה דיין... והזמין לי כתיבת יד הצדיק המפורסן]ם עובד ד' מוהר"ר ישעי' זללה"ה הנקרא בפי כל ר' ישעי' מדונוויץ אשר העתיק ענינים יקרים מחכמת הקבלה, יש בהם ¹²³⁴⁵⁶⁷הה"ח העתק ס' קטן הכמות ורב האיכות כללים קצרים מחולקים לפרקים מיוחדים, ומהם מהגאון ומקובל הרמ"ק ז"ל, ויש ג"כ כללים מכתבי האריז"ל.... הכותב וחותרם שלהי חודש תמוז שנת טהו"ר קוד"ש (תר"ל) לאלף השישי פה"ק אדעס יע"א" - ובסוף ההעתקה נכתב: "את הקונטרס הזה העתקתי מכתיבת יד הגאון צדיק יסוד עולם רבינו ישעיה זללה"ה איש דונוויץ זי"ע".

פטירתו לחיי העוה"ב ומקום מנוחתו

רבינו נסתלק ביום כ"ה אייר תקנ"ד⁵⁸ בעיר סמילא⁵⁹ [הסמוכה להוסיאטין] ושם מנוחתו כבוד.

כתוב בבית הצדיק הרב רי"ה מדינוויץ, ואחרי הלקח ארון ה' מאתנו נתחלק לבניו א-ל חי לשלושה מהם עפ"י הגורל כי ה' מכורך בג' חלקים וכו'.

56. מונחת בגנזי ביהמ"ל, שנתנו לנו טובת עין ורשות להעתיקו. כתה"י זהה לקונטרס אחר הנמצא בגנזיהם הנקרא שער ראש השנה, ובתוך דבריו מזכיר 'רבינו ישעיה ז"ל' וכנראה הכוונה על רבינו.

57. מדבריו מוכח שהיו לפניו עוד הרבה כתבים, וכן גם ממש"כ בצרור החיים.

58. כן כתבו 'דור דור וסופריו' (אות תתקלח); 'מליצי אש' (כה אייר). וב'שארית לשארית' (עמ' יט) כתב כב אייר. וב'קנת סופרים' (לר' אלעזר שכטר שו"ב בבאטאשאן, למברג תרנ"ב, דף פא) כתב כ"ו אדר.

59. ליד הוסיאטין וטשערקאס. גם כיהן שם ר' יעקב בן ר' מאיר חריף כאב"ד סמילא שהובא ב'שבחי הבעש"ט' מה ששמע מפיו. ובסיפורים מהגה"ח הישיש ר' ישעי' הורביץ אבד"ק צפת הנספחים לספר 'אמרי קדוש' (שנדפס ע"י הרב אברהם מהודר) הובא דבר נפלא: "שמעתי מזקן א' חסיד נלהב הר' יצחק ז"ל שו"ב דעיר קאלאוראש (במדינת באסאראביא) שאביו ז"ל ה' תלמידו של הרה"ג המפורסם הר' יעקב מסמילא זצ"ל

המוציא לאור ספר 'גבעת פנחס'⁶⁰ מוסר: ראיתי כתב יד מאת הרב הקדוש מ' יוסף יהודה מק' באלטא [אביו של הרה"ק רבי פישלי מסטריקאו]⁶¹, והובא שם הספד על צדיקי דורו, ובראש ההספד כתוב לאמר (בדף קפא), בזה"ל:

אח"ח 1234567

נפטרו בעוה"ר מקרב⁶² הרב ר' מענדל מטבריא, ר' פנחס מקארץ, ר' משה ראטינר מטמשפאל, ר' יוסיל מאוסטרהא, הרב ר"מ משם המחבר כמה ספרים, הרב ר' עוזיאל שהיה בריטשוואל, ר' נטע מפרשדבורז, ר' ליב סארקיס, הר' אלימלך, הר"ר מיכל, הר' אייזיק מקארץ, הר' ישעי' מייאנוב, הרב נפתלי הירץ, המקום יגן עלינו, קרובי אם אפסו, אתה נשאר! ואמרתי בבכי: לכו נא קדושי הגברים, תמליצו על הנשאים, ואם נאבדו כלי גבורים, יגינו על הנותנים, שיאריכו שנותיהם לדור דורים - והיה בתוכם ר' משה מפשווארסק, הר' חיים קראסנור, הר' יחזקאל מפראג.

שבעדך ארבעים שנה אחר פטירת רבו זצ"ל נעשה שטף מים נורא מאד בעיר מנוחתו וכשפחדו אנשי העיר שלא יהיו נשטפים עצמות המתים ע"כ רצו כ"א לקבורות הוריהם וקרוביהם, והוציאו אותם לקוברם על הר גבוה ואביו רץ תחלה לקבר רבו ז"ל והוציאו ונשתומם על המראה הנפלאה שמצאו שלם וקיים בכל גופו וקלסתר פניו כמו שהניחוהו לאחר פטירתו.

וב'ליקוטים יקרים' (להגה"ח ר' אריה לייב מראדיווקע, נדפס שנת סתר"ו, עמוד 62) כתב: "שמעתי שבעיר סמילע פלך קיעוו התחיל הנהר לשטוף את הארץ הסמוכה לבית החיים, ומראה שלא ישטוף גם בית החיים צוו הדיינים שיפנו את הקברים למקום אחר, ועל בית החיים נטמן הרב ר' יעקב זללה"ה זי"ע הנקרא ר' יעקב סמילער עם שני חבריו וזה היה ארבעים שנה לאחר פטירתם ונמצאו כמו שהטמינו אותם רק מחבר אחד נשרו שערותיו מפאה אחת ומהחבר השני היו חסרות מעט שערות בגובה הראש".

60. הנספח לספר 'מדרש פנחס' (נדפס בבילגורייא תר"ץ ע"י ר' גטע קראנענבערג, ומהדורא נוספת וד"צ ממנה במסגרת "ספרים קדושים" חלק א) עמוד 100.

61. בספר 'חבל הכסף' (ספר היוחסין מונקאטש, ברוקלין תשנ"ב, עמוד קצ) כ': שהיה תלמיד הבעש"ט וי"א שהיה גם תלמיד המגיד, והניח אחריו חיבור עה"ת ספר עמוק ל"ד הקבלה. וסיפר הגר"א בערנשטיין שנכדו הרה"ק מבענדין רצה להדפיס כת"י זה והביאו לפני הרה"ק השפת אמת מגור שיהי' שר המסכים על זה, ולא הסכים באמרו שהוא עמוק מאד ושזה אינו לדור הזה וביקש ממנו שיעתיק בשבילו העתקה.

62. צדיקים אלו נפטרו בשנים סמוכות הרה"ק ר' עוזיאל מייזליש מריטשוואל ואוסטראווצא בעל מנורה הטהורה (כ"ח כסלו תקמ"ו); רבי מיכל מזלאטשוב (כ"ה אלול תקמ"ו); הרבי ר' אלימלך מליזענסק (כ"א אדר תקמ"ז); רבי יצחק אייזיק מקאריץ בעל ברית כהונת עולם (ט"ז תשרי תקמ"ח); רבי מנחם מענדל מוויטעבסק - טבריא (ב' אייר תקמ"ח); ר' לייב שרה"ס (ד' אדר"ב תקנ"א); רבי פנחס מקאריץ (י' אלול תקנ"א); רבי יחזקאל מפראג בעל נודע ביהודה (י"ז אייר תקנ"ג); רבי חיים מקראסנא (י"ד אב תקנ"ג); רבי משה מפשווארסק (סופר סת"ם - ט' חשון תקנ"ד). נראה שכונת המעתיק "והיה בתוכם ר' משה וכו'" שהיו ג"כ מבין אותן שנשפדו, כי רבינו נפטר בשנת תקנ"ד אחרי פטירתם של שלשה צדיקים אלו. ר' משה ראטינר' כנראה הרה"ק ר' דוד משה אברהם מראהאטין בעל מרכבת המשנה; הר"מ משם' כנראה הרה"ק ר' משה מאוסטרהא בעל ערוגת הבושם (י"א טבת תקמ"ה); ר' נפתלי הירץ' כנראה הוא אב"ד אוסטרהא ושדה לבן אבי הרה"ק רבי אהרן שמואל כ"ץ מסטעפין בעל וצוה הכהן; ר' יוסיל מאוסטרהא' כנראה הרה"ק רבי יעקב יוסף מאוסטרהא בעל רבי ייבי (כ' תשרי תקנ"א).

הרה"ק רבי נחמן מברסלב זי"ע היה פוקד את קברו של רבינו לעתים, כשהיה רוצה לשלוח דבר שליחות אל זקניו הבעש"ט הקדוש והרה"ק רבי נחמן מהאראדענקי זי"ע.

אח"כ 1234567

בספר 'שבחי הר"ן' (אות יט - כ) מסופר: "שהיה הרה"ק רבי נחמן מברסלב זי"ע רגיל מאד בימי קטנותו ובימי ילדותו, לרוץ בכל פעם על קבר הבעש"ט זצוק"ל, לבקש מאתו שיעזרו להתקרב להש"י וכו'. ובעת שהיה יושב בבית חותנו, כשהיה חפץ לדבר עם הבעש"ט ז"ל דהיינו לילך על קברו ולבקש מאתו איזה דבר בקשה, היה רגיל לנסוע לק' סמילא שהיה סמוך לבית חותנו [שהיה דר בהוסיאטין], והלך על קבר הצדיק המפורסם מו"ה ישעיה מיאנוב ז"ל שהוא מונח שם, ועשה את הצדיק הנ"ל לשליח שילך ויודיע להבעש"ט ז"ל את בקשתו מה שהיה צריך אז"⁶³.

מדריגת נשמתו

הרה"ק רבי יצחק מסקווירא זי"ע היה דרכו בקודש לספר לבניו הקדושים החלומות אשר חלם לו, ולפעמים היה מספר גם לאנשים אחרים. ופעם אחת סיפר כי ראה בחלום שהיה מונח במטה אחת עם הרה"ק רבי ישעיה מדינאוויץ זצוק"ל, ואמר כי היה לפלא בעניו כי הוא לא זכה להכיר מעולם את הרה"ק ר' ישעיה כי לא היה בימיו, על כן שיער בעצמו כפי שאמרו צדיקים על הרה"ק רבי ישעיה כי הוא היה מהנשמות החדשות וזה הוא אורו של משיח, ע"כ שיער בעצמו שהראו לו משמים אורו של משיח⁶⁴.

ביתו אחריו

חתנו של רבינו היה הרה"ק רבי אריה יעקב מסמילא זי"ע⁶⁵ (בן רבי משה), מתלמידי הרה"ק מבארדיטשוב ומשפיטיווקא זי"ע. הוא שימש ברבנות בעיר סמילא, והיה פוסק וגאון עצום.

מסופר על גודל קדושתו: "פעם אחת באו לפניו שני אנשים לדין וישמע טענותיהם ויפסוק הדין על פי התורה, ואחד מהבעלי דינים לא רצה לציית לדברי הרה"ק ר' יעקב, ולא רצה לקבל עליו הדין שפסק. ויאמר לו הרה"ק רבי יעקב: "רשע! איך לא תציית לדין תורה? הלא אשלח עליך הבית-דין-שמש שלי, היינו ופורץ גדר ינשכנו נחש". ותיכף יצא נחש מאיזה חור מהארץ, ורצה להזיק לאותו איש. ויאמר לו הרה"ק רבי יעקב: "רשע!

63. וראה עוד ב'חיי מוהר"ן' (אות ה) בדבר נסיעתו של הרה"ק רבי נחמן מברסלב לארץ ישראל, שאמר כי מקודם כשהיה צריך דבר מזקינו ר' נחמן מהורדענקא ז"ל השוכב בא"י הי' שולח את הצדיק ר' ישעיה השוכב בסמילע, ועכשיו וכו' ואינו יכול לשלחו ע"כ הוא נוסע לא"י וכו'.

64. 'ספורים נחמדים' (זיטאמיר תרס"ג, להרה"ח רבי ישעיה וואלף ציקערניק - ממקורבי הרה"ק רבי יצחק מסקווירא) דף יא.

65. תשובת הרה"ק רבינו בעל התניא זי"ע אליו בשו"ת סי' לב-לג.

הגבה רגליך שלא יזיק לך הנחש". ויתחרט תיכף האיש הנ"ל, ויקבל עליו כאשר פסק הרה"ק רבי יעקב⁶⁶.

נשארו ממנו שו"ת 'דבינו יעקב מסמילא'⁶⁷, התכתב עם גדולי הצדיקים והגאונים שבדורו⁶⁸, נפטר י' מנ"א תקפ"ז⁶⁹.

66. 'ספורים נחמדים' דף יב.

67. נדפס בפיעטרקוב תרס"ד בהסכמת הגר"א מייזל מלאדז'. ונציין לפרטים המגוללים אור לקורות חייו ומעמדו בקשריו לגדולי דורו, ביניהם פסקי הלכה שקיבל מפי הרה"ק ר' יעקב שמשון משפטייוקא זי"ע. בחי"ד סי' ב': "וכן שמעתי מפורש בשם הגאון החסיד אב"ד שעפעטיפקע שהורה להקל עפ"י הט"ז והצ"צ...". בסימן ה': "לידידי כבוד המופלא הרב מו"ץ דק"ק קאמינקע ה"ה כש"ת מוהר"ר צבי הירש נ"י ולכל סיעת מרחמוהי... ובכ"ז האריך רבי רב האי גאון מוהר"ר שניאור זלמן זצלה"ה. סי' ו': "להרב זלאטאפלי". סי' ח': "וכעין האי עובדא אירע בהיותינו בק' יאנאב נשאלה לפני כ' הג' החסיד ז"ל מ"ץ דק' בארדיטשוב שנדבק כל גובה האותיות... והרב הגאון הורה להקל עפ"י זכו". חלק אה"ע סי' א': "להה"ג מוהר"א מרגליות מבראד". סימן ג': "לכבוד אדונינו מו"ר ה"ה הגאון החסיד המפורסים שמו מפואר ומהולל מוהר"ר לוי יצחק נ"י לעד... הכ"ד זעירא דמן תלמידיו". סי' ד': "לידידי כבוד הרב הוותיק המופלא מגזע ישישים חכמי חרשים כש"ת מו"ה מאיר שלום אב"ד דק' טארניגראד". סימן ה': "רב שלום לרב חביבי הרב הגדול המופלג כש"ת מו"ה שמואל דוב אב"ד דק' קאנוב יצ"ר". סימן ט-י"ז, כ-כא, [ובחלק חו"מ סי' ג-ד]: "להרב משה זאב נ"י אב"ד דק' זלאטעפאלא". ובסי' טו כתב: "עכ"ז נזכרתי הלכה למעשה ששמעתי מפה הקדוש הרב הגאון החסיד זצ"ל אב"ד דק' שעפטייווקי עמ"ש בס' כנה"ג שמשמשי ומשרתי בעה"ב המה פסולין לו לעדות שנוגעין יחשבו ולא נמצא סמך לזה ואמר הוא ז"ל שענין נגיעה עפ"י עוצם בינת הדיין וחכמתו כמ"ש הרמב"ם והובא בש"ע וכן גזרה חכמת הכנה"ג ואין להשיב וכמו כן בנידון דידן וד"ל". סי' יז: "לידידי הרב המופלג יחזקאל אב"ד דק' שפאליא". סי' כג: "אל הרב דק' שטאשיניש". חו"מ סי' ב': "הן עיקר דין מערופיא שדגין בקצת מקומות וכן באקלים הלזה הלא קיימו וקבלו עליהם כאשר שמענו מכבוד הרב הגאון החסיד זלה"ה מ"כ אשר איווה למושב לו בארץ הקדושה תובב"א מקור מוצא מהש"ס דמס' ב"ב (דף כ"ז ע"ב) וכו". סימן ג': "וכן אמרתי בילדותי לפני אדמו"ר הרב הגאון דק' שעפיווקע ושמעתי שהסכים לזה". בספר משנת אברהם (זיטאמיר תרכ"ח) הובאו גם כן כמה מתשובותיו מכת"י.

68. ראה בקובץ 'צפונות' במאמרו של הרב יוסף ירוחם פישל הגר גליון יב עמ' כח צרור מכתבים מרבי יעקב מסמילא ועוד מגדולי זמנו אודות תמיכת צאצאיו של הרה"ק הסבא משפאלע זי"ע.

69. 'מליצי אש' (בהוספות לחודש שבט); 'קנת סופרים' דף פא, וכתב שהספד עליו נמצא בספר 'בית אברהם' מהגאון ר' אברהם ב"ר מאיר חריף זצ"ל (וכנראה הכוונה על ר' יעקב חריף אב"ד סמילא). שם משפחתו היה לעמבערסקי [נכדו ר' משה בן הרה"ג ר' דובער עליאש אב"ד קאמעניץ פאדאלסק חתן נכדו שהוציא לאור ספר השו"ת שלו. וגם מתייחס אליו כנראה הרב דוב בער למברסקי מסמילא חתן הרה"ק ר' שלמה מסאווראן זצ"ל (הובא ב'שם ושארית' ערך סאווראן, וב'היכל הבעש"ט' גליון ט)].